

tiarum, quod solus Deus facere potest, existet inde aliqua determinatio, et ratione illius verum erit dicere: hoc erit tali tempore.

CAPUT XVI.

Explicatur altera ratio concordiae libertatis cum cooperatione Dei, et solvitur obiectio cap. 14. proposita.

Altera ratio conciliandi libertatem humanam cum cooperatione divina, et fortasse etiam probabilior est juxta sententiam S. Thomae, qui docet, cooperationem divinam ita concurrere cum secundis causis etiam liberis, ut non solum eis dederit, et conservet virtutes operatrices, sed etiam eas moveat, et applicet ad opus, ut cognosci potest ex 1. part. quaest. 105. artic. 5. et lib. 3. contra gentes, cap. 70. et in quaest. 3. de potentia art. 7. quae sententia videtur valde consentanea, tum Scripturae, quae dicit nos in Deo esse, vivere, et moveri, Actor. 17. tum etiam rationi et ordini, quem habet prima causa cum secundis, neque laborandum est in hac sententia, ut ostendamus, nihil omnino fieri sine Deo. Sed tamen habet etiam haec sententia suas difficultates, quas breviter explicabimus antequam exponamus, quemadmodum juxta hanc sententiam salvetur liberum arbitrium.

Obijciunt igitur aliqui contra sententiam S. Thomae, non posse intelligi quomodo Deus moveat, et applicet causas secundas. Nam si Deus movet causas secundas, vel movet locali motu, vel alterativo; non locali, quia causae secundae, ut plurimum immotae, secundum locum agere possunt; ignis enim non eget motu locali, ut comburat stupam vicinam; et multo minus humana voluntas eget motu locali, ut aliquid velit. Non etiam alterativo, quia tunc aliqua qualitas imprimi deberet in causa secunda. Nulla autem talis qualitas necessaria est, neque ex parte Dei, qui operatur omnia per actum suae voluntatis; neque ex parte causae secundae, quae jam habet virtutem operatricem a natura.

Dices, necessariam esse ex parte Dei, et ex parte causae secundae; ex parte Dei, ut per eam qualitatem attingat effectum, ex parte causae secundae, ut determinetur, et applicetur ad operandum. Contra, nam Deus non

eget qualitate, ut attingat effectum; et praeterea si egeret qualitate, ut effectum attingeret non in causa, sed in effectu, illam imprimeret: porro causa secunda praesente objecto, non videtur indigere alia determinatione vel applicatione.

Ad hanc objectionem respondeo, Deum non movere localiter causam secundam, neque in illa qualitatem ullam imprimere, sed tantum illa uti tanquam instrumento ad opus efficiendum, quocirca virtus a Deo impressa per modum transeuntis, dum causa secunda operatur, non distinguitur ab ipsa virtute naturali, sed est illa eadem, quatenus illa Deus utitur ad illam actionem perficiendam. Est autem necessaria haec motio Dei ex parte causae secundae, quae cum sit talis, id est, secunda, habet necessariam dependentiam a causa prima, in cujus virtute operatur. Vide quae diximus de virtute Dei in Sacramentis impressa per motum lib. 2. de Sacramentis in genere cap. 11.

His explicatis, ut ostendamus, juxta hanc S. Thomae sententiam, recte defendi liberum arbitrium, sciendum est, influxum, seu virtutem Dei, qua voluntas movetur et applicatur ad opus, recipi in causis secundis, secundum earum dispositionem (ut idem S. Thomas in quaest. 3. de malo art. 2.) « Attendendum, inquit, quod motus primi momenti, non recipitur uniformiter in omnibus mobilibus, sed in unoquoque secundum proprium modum. » Et in 1. 2. quaest. 10. art. 4. « Ad providentiam, inquit, Dei pertinet, naturam non corrumpere, sed servare. Unde omnia movet secundum eorum conditionem. » Et infra: « Quia, inquit, voluntas est activum principium non determinatum ad unum, sed indifferenter se habens ad multa; sic Deus ipsam movet, quod non ex necessitate ad unum determinat, sed remanet motus ejus contingens, et non necessarius, nisi in his, ad quae naturaliter movetur. » Haec ille.

Porro iste modus, seu conditio in voluntate, secundum quam recipitur in ea motus Dei, nihil aliud est, nisi negativa quaedam determinatio, praecedens tum influxum Dei, tum actum elicatum voluntatis. Nimirum quod voluntas sinat se moveri ab objecto per rationem sibi proposito, vel non sinat. Haec enim determinatio dicitur negativa, quia non consistit in actu positivo, sed in negatione actus, cum tamen voluntas non minus sit libera ut agat, quam ut non agat.

Explicat id S. Thomas in quaest. 1. de malo artic. 3. ubi dicit: non uti regula rationis praetelligi in voluntate ante inordinatam electionem: hujus autem quod est, non uti regula rationis, non oportere quaerere aliam causam, nisi voluntatis libertatem, quia videlicet in ejus potestate est, ut sinat se moveri a ratione, vel non sinat. Et rursus in quaest. 3. de malo art. 2. idem S. Thomas dicit, requiri in homine dispositionem quamdam ad recipiendum influxum Dei, et juxta eam dispositionem produci bonum, vel malum actum. Non potest autem praerquiri ante influxum Dei ulla dispositio positiva, cum nihil positivum sine Deo fieri possit. Sola igitur praerquiritur dispositio negativa.

Atque hinc fit, ut voluntas sit vere libera, et se ipsa determinet, tametsi Deus illam moveat, et applicet ad opus, quoniam ipsa Dei motio in ejus potestate est, sive (ut loquitur Cajetanus in 1. part. quaest. 19. art. 8.) Dei motione voluntas nostra libere utitur. Nam si se moveri sinat ab objecto proposito, Deus eam applicat, et movet ad actum elicendum; si non sinat, Deus eam non applicat, neque movet. Et ideo S. Thomas in 1. 2. quaest. 10. art. 4. ad 3. concludit, posita Dei motione, impossibile esse ut voluntas non moveatur; absolute autem non esse impossibile. Quia videlicet potest voluntas non se disponere per negativam determinationem ad motionem Dei recipiendam.

Simile est, quod supra diximus de concordia ultimi iudicii practici, et liberae electionis. Sicut enim posito ultimo iudicio practico fieri non potest, ut voluntas non eligat id, quod tunc ei a ratione proponitur; et tamen electio libera est, quoniam ipsum iudicium practicum est in potestate voluntatis, propter negativam praecedentem determinationem: sic etiam posito influxu Dei fieri non potest, ut voluntas non operetur; et tamen operatio libera est, quoniam influxus Dei non ponitur, nisi prius voluntas per negativam determinationem ad illum recipiendum se disponat.

Adversus hanc sententiam fieri possent duo postrema argumenta, quae facta sunt adversus sententiam capitis superioris, de providentia rerum omnium in particulari, et de modo, quo Deus cognoscit futura contingentia: sed ea jam proposita et explicata sunt.

Ex his igitur facile responderi potest ad objectionem Calvini propositam initio cap.

14. Erat autem haec obiectio; voluntas divina est prima causa omnium rerum, et jam ab aeternitate decrevit quid velit fieri: nulla igitur esse potest in homine libertas arbitrii; nam prima causa efficacissima est, et secundum Scripturas non potest ullus divinae resistere voluntati.

Respondeo: voluntas divina est quidem prima causa omnium rerum, et ab aeterno decrevit quid velit, aut non velit fieri; sed in particularibus, et maxime liberis actionibus, id non decrevit, nisi praecognita prius dispositione, et determinatione secundarum causarum, ut supra ostendimus. Quocirca licet nemo possit divinae resistere voluntati, manet tamen integra libertas humanae voluntati, quia Deus ipse, cui nemo resistere potest, hoc voluit, ut animus humanus liber esset, et actiones suas in potestate haberet, et ideo decrevit ei cooperari, vel eam applicare et movere, quotiescumque per negativam determinationem se ipsa diserneret.

Addebat Calvinus confirmationem ab experientia, quod in rebus minime perplexis saepe nobis consilium deficiat: et contra in rebus obscuris nonnumquam repente lux affulgeat: et similiter quod attinet ad affectum, saepe in rebus minime arduis animus flaccescat, in difficilibus autem erigatur. Quod argumentum esset, mentes nostras a Deo regi et gubernari.

Respondeo: verissimum est Dei providentia regi animos nostros, et interdum a Deo suppeditari expeditum consilium, et ingentem fiduciam in rebus arduis; et in rebus facilibus non suppeditari. Caeterum nihil id facit contra libertatem arbitrii, nam suppeditatio consilii, et inflammatio voluntatis, non determinat ex necessitate homines ad eligendum unum potius, quam alterum. Alioqui sapientes et eloquentes homines, qui saepe auditores suos ducunt, ac flectunt prout ipsi volunt, libero arbitrio illos privarent.

Sed est etiam causa naturalis ejus rei, quam tantopere Calvinus miratur. Naturale enim est, ut homines difficultate rei perspecta excitentur, et contra nitantur, facilia vero et tuta despiciant. Mirum autem non est si consilia suppetant, cum animus ad rem cogitandam vehementer intenditur, et si consilium non occurrat, cum res negligitur. Sic nimirum et ferrum cote acuitur, et per antiperistasin contraria ad contrariorum praesentiam vehementius roborantur.